

Ressenya de: Christin, Rodolphe (2018). *Manual del Anti-turismo*. València: Fuera de Ruta.

Pau Caparrós Gironés (Universitat de València)

En paraules del seu autor, autodefinit com “un turista més”, aquest és un llibre dirigit, amb mala intenció, als amants dels viatges i del món. El seu objectiu és analitzar el “drama del turisme”, com ell mateix l’anomena. És el turista un destructor marginal? La pregunta ens trasllada a l’univers on els turistes es converteixen en els principals actius de la “món-fàgia”.¹ Literalment, menjar-se el món. El turisme com a consumidor i principal depredador d’una espècie que resulta el món sencer. Partint del principi de racionalització absoluta introduït per Max Weber a l’era científica i tècnica que significà la industrialització de finals del segle XIX i principis del XX, el sociòleg Rodolphe Christin ens planteja un espai convertit en parc, escenificat i modelitzat per la tecnosfera, on el turista assumeix el paper d’espectador-consumidor, i l’hàbitat el d’actor. La revolució tecnològica dels anys setanta, impulsada i mundialitzada avui fins a l’extrem amb l’accessibilitat d’internet, permet avui planificar qualsevol viatge des de casa. Les possibilitats del transport aeri han acabat amb els espais inaccessibles. Sota la denominació “d’economia col·laborativa”, la tecnosfera ha desplegat tot el seu potencial per eliminar intermediaris i facilitar l’accés individual i totalment desregularitzat per al lloguer d’habitatges vacacionals, transports, restauració, i tot un llistat de productes de consum que ara les grans empreses (majoritàriament desplegades des de la base californiana de Silicon Valley) poden explotar a plaer i sense la “molèstia” de lleis i governs locals.

Allò que havia estat el luxe d’una minoria dominant fins a la fi de la Segona Guerra Mundial fou reivindicat per les classes populars com un dret adquirit, de la mateixa manera que ho havia estat la jornada de vuit hores. L’any 1936, liderada per les victòries del Front Popular, França aprovà les vacances pagades. S’iniciava l’era de les “vacances per a tots”, l’inici del descobriment de la ruralitat perduda per l’adveniment de la societat industrial – urbana. Es planteja ací una de les paradoxes de l’activitat turística: “les nostres societats de treball i oci produeixen el turisme que necessiten per tal de beneficiar-se d’un poc d’aire. Com més es consumeix aquest aire, més es contamina”.

Seguint l’estel d’altre gran exemple d’aplicació de les organitzacions burocràtiques teoritzades per Weber, el del procés de McDonalització explicat pel sociòleg nord-americà George Ritzer², el turisme és avui turistificació. Transformació dels llocs en productes. D’espais condicionats per al seu consum, transformats i formatejats sota un mateix patró. El “salvatgisme ensomniat”, la cerca incessant de l’originalitat i del fet autèntic ha quedat eliminada per la capacitat de poder visitar qualsevol espai del planeta.

Una altra qüestió plantejada per aquesta provocativa obra és la del “turista solidari”. És possible, especialment després del context descrit en el qual es desenvolupa l’activitat turística,

---

¹ “Mundofagia” en la traducció castellana de la versió original.

² Ritzer, G. (1996). *La McDonalitzación de la Sociedad*. Barcelona: Ariel.

exercir un “turisme sostenible”? Plantegem per a aquest debat tres possibles efectes del turista solidari: el d’una càrrega econòmica (positiva), derivada de la possibilitat d’oferir alternatives a les economies locals; el d’una càrrega ecològica (negativa), que afecta la pressió sobre el medi ambient local (contaminació, augment de deixalles, ...); i el d’una tercera càrrega cultural (negativa-positiva), entesa com la transferència de coneixements i habilitats culturals que la presència de persones vingudes d’altres països poden aportar a les comunitats locals combinats al mateix temps amb els efectes negatius que poden provocar la perduda de costums i de la cultura locals. Per aquesta raó ens preguntem, es pregunta Rodolphe Christin, si aquest turista solidari no és en realitat un nou colonitzador que tracta d’implantar en les noves societats els beneficis del progrés tal com ja va passar en altres períodes de la relació entre els països occidentals amb les “noves cultures descobertes” per aquests.

Des de l’inici de la “democratització dels viatges” durant la França dels anys 30, o des del primer viatge organitzat pel britànic Thomas Cook (en tren, de Leiciester a Loughborough, el 1841 amb motiu de l’organització d’un congrés d’antialcohòlics), els conceptes de viatjar i de turisme mostren una frontera desdibuixada, difícil de delimitar. Malgrat això, l’autor d’aquest llibre ens proposa separar-los. Viatjar seria un plantejament filosòfic. El turisme esdevindria únicament consum; una activitat convertida en el principal esdevenir econòmic mundial de l’actualitat. El primer és exploració, el segon, explotació. Avui, el turisme de masses i el fenomen del “baix cost” han arribat a prioritzar el servei proposat abans que els encants de la destinació. És a dir, la destinació està supeditada a la planificació amb criteris de rendibilitat econòmica per a l’usuari i per a l’empresa. Com diu l’autor, moltes vegades amb prou feines sabem on anem, ja que el fet important és beneficiar-se de l’oferta.

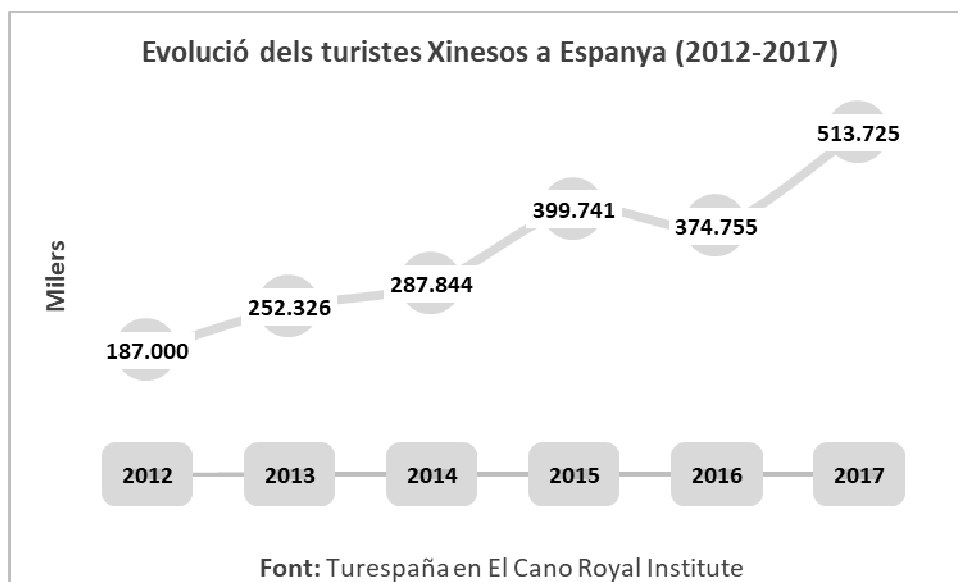
Una de les conseqüències d’aquesta mena de turisme és la conversió dels habitants de les ciutats en prestataris de l’activitat turística. L’edició valenciana d’aquest “Manual del Anti-turismo”, compta amb un epíleg del moviment *EntreBarris*, una xarxa de col·lectius i associacions veïnals de diversos barris que centra el seu discurs entorn dels processos de turistificació a la ciutat de València. L’expulsió de residents amb rendes baixes o de comerços tradicionals per donar cabuda als habitatges turístics i a les franquícies de moda expliquen “el drama del turisme” del que parla Rodolphe Christin. La seua obra, a més d’un excel·lent assaig sobre el turisme, és també (ja ho diu el títol) un manual, una guia d’ús per a molts moviments socials que avui cerquen els instruments per al debat i l’acció amb els quals afrontar problemes reals.

El turisme és, segons l’OMT la primera activitat econòmica mundial, ocupant al 8% de la població mundial.³ Malgrat aquesta dada, el nombre de turistes segueix sent molt baix en relació al conjunt de la població. Un 18% (OMT, 2017), pel que parlem d’una minoria. Però només deu anys enrere, la xifra percentual era de 3,5%, i el nombre d’arribades (un dels principals indicadors utilitzats per a la mesura d’aquesta activitat) no ha deixat d’incrementar-se des de 1950. Una previsió moderada, segons qualificació de l’OMT, preveu un augment del 3% anual durant aquest 2019. I les previsions inclouen l’aparició dels nous turistes asiàtics (nous espectadors, com diu Rodolphe Christin). A l’Orient Mitjà (amb un augment del 10%) i l’Àfrica (amb un augment del 7%) superen ja la mitjana mundial quant a creixement relatiu, mentre que

---

³ Organització Mundial del Turisme, <http://www2.unwto.org/en>.

Àsia, el Pacífic i Europa han crescut un 6%. Per la seua banda, s'espera que l'any 2020 la Xina sobrepassi els 200 milions de turistes. Al gràfic sota aquestes línies, es pot observar l'espectacular evolució dels turistes xinesos a Espanya:

El turisme presenta debats des de diferents dimensions. En economies com la valenciana, o a les costes de Catalunya i les Balears, la planificació del tardofranquisme va implantar de seguida el que hauria de ser un marc conceptual de referència per a polítics i mitjans de comunicació. Si les temporades estivals finalitzaven amb augments en els percentatges d'ocupació dels establiments hotelers, l'economia i per extensió la societat, amb una relació causa-efecte beneïda a priori, anaven bé. L'economista i articulista Miquel Puig incideix des de fa molts anys en el turisme com un dels principals causants d'un mercat laboral precari, on l'excessiva desregulació, els horaris irreconciliables i els sous baixos, han castigat el conjunt de la classe treballadora. Per la seua banda, l'efecte del turisme a les ciutats se salda amb un resultat negatiu per a les rendes mitjanes i molt positiu per als propietaris dels béns immobles en casos com el de Barcelona, que ha pujat un 200% els seus preus des de principis del segle XXI.⁴ Els periodistes Allan Popelard i Paul Vanner han descrit el rerefons laboral i social que ha crescut sota els casinos i els grans hotels de la ciutat nord-americana de Las Vegas. L'urb de l'oci que mai dorm devora els estalvis de la classe mitjana del país mentre milers de treballadors es relleven dia i nit en un mercat laboral que persegueix el sindicalisme i on l'elevat atur pressiona sous i condicions laborals a la baixa.⁵

⁴ Puig, M. "Barcelonins morint d'èxit". *Diari Ara* (11/10/2018). https://www.ara.cat/opinio/miquel-puig-Barcelonins-morint-exit_0_2105189561.html.

⁵ Vegeu Popelard A. i Vanner P. (2012). "Las Vegas, fase suprema de Estados Unidos", *Le Monde Diplomatique* en espanyol, setembre.